

О. В. Хомченко,

студентка Навчально-наукового юридичного інституту

Національного авіаційного університету

Науковий керівник: **Ю. О. Ланцедова,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу

КОРУПЦІЯ І СУДОВА РЕФОРМА

На сучасному етапі проблема корупції пронизує абсолютно усі сфери життя українця: економіка, політика, суспільне життя тощо. Це явище досить швидко руйнує систему держави зсередини і саме тому важливо приділити достатню увагу підходам, які б підвищили ефективність протидії. Протидія корупції на рівні судових органів є надзвичайно важливою, адже право на справедливий суд є невід'ємним.

Явище корупції, зокрема в судовій системі, не є новим — його коріння сягає давніх часів. У римському праві поняття «*corruptio*» означало фальсифікувати показання, а також підкуп судді (претора). Саме підкуп суддів як проблема моралі вказується в П'ятикнижжі Мойсеевому, що стало підґрунтям двох світових релігій — іудаїзму і християнства — та вплинуло на третю світову релігію — іслам. За часів Московської держави вже існували штрафні санкції за хабарництво [1, с. 15].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. корупція — використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

Питання корупції є актуальним і на теоретичному рівні. Варто погодитися з

думкою В. Є. Скулиша, що корупція являє собою суспільно небезпечне явище, зумовлене кризовими особливостями суспільного розвитку країни, яке характеризується свідомим порушенням правових і етичних норм у здійсненні владних повноважень посадовими особами, з одного боку, та зацікавленими суб'єктами — з другого, що призводить до негативних наслідків у всіх сферах суспільного життя. Цей термін є ширшим за трактування поняття корупції у чинному законодавстві, проте він охоплює основні підходи до розуміння поняття корупції як явища [3, с. 94].

Аби проаналізувати стан корупції в Україні на сьогодні варто дослідити статистичні дані. Індекс сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index, CPI*) розраховується в антикорупційній мережі *Transparency International* з 1995 р. та є найвідомішим показником корупції у всьому світі. Індекс є оцінкою від 0 (дуже високий рівень корупції) до 100 (вкрай низький рівень корупції) та вказує на рівень сприйняття корупції у державному секторі країни або території. У 2017 р. Україна отримала 30 балів зі 100 можливих у дослідженні «Індекс сприйняття корупції» і посіла 130 місце (зі 180 країн) [4]. Враховуючи дані Міністерства внутрішніх справ України, лише у I півріччі 2018 р. матеріальні збитки, їх відшкодування та вилучення предметів злочинної діяльності за корупційні правопорушення (за закінченими розслідуваннями кримінальних проваджень) сягають більш ніж 9 млрд грн [5].

В Україні окремими повноваженнями щодо формування та реалізації антикорупційної політики наділена значна кількість новостворених за останні роки інституцій. Новим кроком для України стало створення Вищого антикоруп-

ційного суду, який регулюється Законом України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 р., завданням якого є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [6].

Згідно з опитуванням Американської торговельної палати щодо сприйняття рівня корупції в Україні серед представників міжнародних компаній в Україні виявлено, що 71% респондентів вважають найбільш корумпованими державними органами суди. Запровадження в Україні спеціалізованих антикорупційних судів було однією з рекомендацій Організації Економічного Співробітництва і Розвитку у контексті аналізу антикорупційних реформ у країні, а єдиною альтернативою утворення антикорупційних судів могло б бути повне очищення суддівського корпусу, що не було виконано в повному обсязі [7].

Варто проаналізувати зарубіжний досвід боротьби з корупцією, заходи протидії, які можна було б застосувати в Україні. Фахівці проблематики вказують, що чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на ефективну нормативно-правову базу й підтримку суспільства, діє у Фінляндії [8, с. 27—29]. У структурі МВС Словацької Республіки діє Антикорупційний комітет, до повноважень якого входить проведення превентивних заходів та розслідування фактів корупції серед співробітників міністерства та поліцейських структур країни. Одночасно французькі фахівці вважають, що створення спеціалізованих служб і органів по боротьбі з корупцією має розглядатися не як головна мета, а як засіб для досягнення мети. Крім того, в деяких державах у боротьбі з корупцією активно використовуються різноманітні громадські організації, зокрема у Швеції [9, с. 10]. В Україні діє чи не найбільша кількість антикорупційних органів. Серед них Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована

антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції тощо. Наприклад, упродовж трьох з половиною років роботи інституції детективи НАБУ виявили факти корупції щодо понад 360 осіб. Справи стосовно 227 із них перебувають у суді. На нашу думку, діяльність таких органів не мінімізує рівень корупції у державі. Судячи з того, яким поширеним явищем є корупція в Україні, така кількість проваджень є досить малою, а фінансування державою діяльності великої кількості антикорупційних органів є недоцільним.

Найцікавішим для України, на нашу думку, є досвід успішної в боротьбі з корупцією країни Сінгапур та пострадянської Грузії. Суди цих країн були настільки корумповані, що громадяни навіть не зверталися за захистом своїх прав та інтересів. Проте завдяки ефективним реформам ці держави є зразковими у протидії корупції. Прикладом успішного впливу на антикорупційну свідомість громадян у Сінгапурі є прийняття програми «Чисте місто» — просте озеленення міста. Вважається, що це формує позитивне ставлення у іноземців, мотивує жителів та довіру до держави.

Ще, наприклад, у Сінгапурі до служби у Збройних Силах призивалися найрозумніші студенти за 8-річним контрактом. За цей період вони навчалися за кордоном на військового фахівця, потім — штабне та командне навчання в США або Великій Британії, а після того — курси ділового або державного адміністрування в Гарварді чи Стенфорді. Після служби офіцеру надавався вибір: або йти в державне правління, або в приватну сферу, або ж лишатися на військовій службі. Таким чином було сформовано еліту, яка ввібрала в себе найкращі світові знання [10, с. 149]. Для порівняння, Україна зобов'язує своїх громадян з'явитись у військкомати для виконання військового обов'язку, а політична верхівка держави не має такої якісної освіти та змушена залучати управлінців з-за кордону.

Серед основних заходів щодо протидії корупції в Сінгапурі можна виділити значне спрощення законодавства, ліквідацію зайвих контролюючих органів,

встановлення неймовірно високих зарплат службовцям та чиновникам, в результаті чого вони боялися не покарання, а втрати робочого місця. Також було створено Бюро з розслідування антикорупційної діяльності, впорядковано антикорупційне законодавство, введено звіт про активи та майно (щорічні декларації). Водночас засудженого чиновника позбавляли роботи, пенсій, пільг та права повернутись на державну службу. Окрім вже названих заходів Грузія використовувала зниження податків, реформу освіти, широку антикорупційну пропаганду (показові арешти), скорочення судів. Цікавим є те, що юридичну відповідальність за хабарництво несе як особа, яка вчинила цей злочин, так і її безпосереднє керівництво [11, с. 166—168].

Отже, корупцію можна визнати хворобою нашого суспільства, яка швидко поглинає абсолютно усі сфери життя людини. Наразі в Україні ця проблема є найбільш актуальною — усі реформи спрямовані на її протидію. Не є виключенням і судова реформа, яка, хоч і не реалізувалася повністю, була потрібна

державі. Проте важливо пам'ятати, що у демократичному суспільстві гарантом справедливості є не лише судові органи, а й самі громадяни, які мають право на справедливе рішення і готові його виборувати. Відсутність ініціативи громадян у протидії корупції є наслідком того, що суспільство звикло до хабарництва як невід'ємної частини свого життя. Контроль та критика діяльності антикорупційних органів є важливим інструментом протидії, але не варто нівелювати роль правової культури та правосвідомості населення. На нашу думку, для підняття правової антикорупційної культури громадян недостатньо лише створення нових контролюючих органів. Потрібно залучати досвід зарубіжних країн та більше звертати увагу на економічну та соціальну сфери суспільного життя, залучати громадськість та надавати перевагу засобам, які виконують превентивну функцію запобігання корупції. Найефективнішим засобом боротьби з корупцією є гідний рівень життя населення, коли потреба у незаконних доходах є безглуздою.

Список використаної літератури

1. Волошенко А. В. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви // Актуальні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 8—16.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Скулиш Є. Явище корупції: теоретико-правовий аспект // Вісник національної Академії прокуратури України. 2009. № 3. С. 93—99.
4. ІНДЕКС КОРУПЦІЇ CPI-2017 // Transparency International. 2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/>.
5. Звіт про стан протидії корупції // Міністерство внутрішніх справ України. 2018. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.
6. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 7 червня 2018 р. № 2447-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.
7. Найбільш корумпованими державними органами є суди — дослідження // Українська правда. 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/01/29/633500/>.
8. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу // Віче. 2014. № 10. С. 27—29.
9. Костенко Б. О., Кухарук А. В. Імплементация европейских стандартів запобігання та боротьби з корупцією в національне законодавство: навч.-метод. матер. / уклад. Т. А. Саченко. Київ: НАДУ, 2013. 60 с.
10. Костенко О. М., Бусол О. Ю. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези // Публічне право. 2016. № 2. С. 143—151.
11. Поліщук А. Правила протидії корупції і досвід для України: Грузія та Сінгапур // Національний юридичний журнал. 2016. № 5. С. 166—169.